

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12.

Fylke: Vest-Lyden.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Krås.

Emne: Samal engkulturi.

Bygdelag:

Oppskr. av: Arne Stuehal

Gard:

(adresse): Førland, Krinesdal

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Etter dei gamle som kom levde i mi tid.

SVAR

1. Eng er namn på gras i heimejorda, og utslått er grasse slag slåttemark utanfor leigarden. Ei ekre er ein allloyd åker, serleg dei første åra etter han er allloyd. Seinare vert det vall. Ein hadde sykking og turåeng eller slåtting. Nokon skilnad mellom laugars og slåttervelårer har eg ikkje høyrte om.
2. Rydjing. På eng og utslått der det voks he, riddi ein kort kist og lauv kvart år på føresumaren. Det heitte å ro gjardet. Det vanlegaste var vel at ein brende hauge med kist og lauv. Ein slik dringe heitte i målåret he ei røtlemukka. Oske nytta ein mykje til gjødsel på løyland og fuktig jord. På mange gardar er ein oskeduk, der dei gjødsle med oske. I eng brant ein stundom opp steinane, men ikkje i utslåttene.
3. Mosevoksen eng. Einaste råd mot mosevoksen eng var gjødsling med kumok. Når det var kome "svalldønde" (isbrand) på eng, eller ein skulle leggja att ein åker, var det vanleg å sope saman grasfrå på lócåren og så i. Av grasfrå var ikkje det fø.

- H. Myr og vassjök eug. Vatning. När myrane var for vassjökke, var det vanleg å grava opne greffe med 5-10 m mellomrom. Dei stykka som var mellom greffene heitte dūkane. Noen vatning av eug er vanleg uti vande; men på mange stader hadde dei for "sedvannsrenner", snå greffe som førde gjødselvann utover euga. Andre stader var greffene kalla "eugvannsdike".
5. Gjødsling. Dersom gjødsle strakte til mer enn åkrane, vart euga gjødsle. Til euggjødsling nytta ein helst kinnok. Gjødslemengde på eugestykka rekk seg vel helst etter kor mykje ein hadde å fara med.
6. Noen serleg manne på gjødsle eug er ikkjend.
7. Dersom landet var slitt, var det vanleg at uthusa stod på ein bakke, så det gjødselvann som seg frå nittinga i regner, kom størst mogeleg segvidt til godes. Dette gjødselsiget kalla ein "sedvann," og den euga som vart gjødsle slitt "sjelved." Ofte var det ei hovudveit på tvert, og frå denne fleire mindre veiter, så ein ved å selva ei eller fleire av dei fekk gjødselsiget flutt, så heile stykket fekk godt av det. Åkrane låg og gjerne i bakkan og på hæggen, så ein fekk godt, gjødsle høg i reina og nedanfor.
8. Euggjødslinga gikk helst for seg om våren. I myse tid serleg om hausten. Ein nytta same reidskapane som ved åkerjødsling. Gjødsle vart mykje kjørd ut på "møkkstede" ein stult stede med bygde torke, og eit golv som var holast midt på, og eit tverrstykke framst. Til lesing og spreiding brukte ein breinda begreiper, "møkkelyng" eller "lesseke" som dei heitte. Til finsmulling

hadde ein ei bær rivne med djukke divdar.
 Desse rivene vart kalla „smakeriver“. (av å
 smaka = gjera smakt). Moderne reidskop kom ved
 hundradårsoriftet.

9. Det var vanleg at húsdyr leitte både eug
 og útslötter. Fleine var flinke til å spreida
 den gjøbla som fall, så det vart som ei
 gjøsting. Værbeiting vart rekna meir skadelyg
 enn húsbeiting. Om væren var det helst dei
 engstykke som låg nærast hús, som vart leitte
 Om hússten både iinnmark og útmak.
10. Engbeiting er vanleg om hússten, men værbeiting
 er gått út av bruk dei siste 20-30 år.
11. Om spreiding av gjøbla sjå under 9. Det er
 ingen som kjemur til at ein kan bruke
 nokon særskilt reidskop til dette arbeidet,
 Men det er eit skjellsord eller eit ned-
 setjande útbrykk: „ein liten spjall.“
12. Summe gardar hadde sümarrjøis og andre
 sloder hadde dei kyrne bein om kvelden.
 Det var ofte eit stållestykke ved sümarrjøis,
 og dette vart gjøbla med sümarrjøis.
 Gjøblen vart spreidd anten høyst eller i år.
13. Einskilde gardar hadde i gamle dagar kvi
 som kvøtera vart slengde inne i om malta.
Einringgang eller kiring. Desse innhegningane
 vart sette opp i útslötter. Men det er lenge
 sidan. Enno er det einskilde namn alt
 som minner om dette t. d. Kvibakken,
 Einrvollen o. l.
14. Det einaste minne om at ein hadde kvøtera
 i flyttbare kvier, er frå Uddeland. Der er ei
 stotte som enno er hege høg i ein i vanlege

innskaller, og om den fortalde eigoren meg
ein gong at dei hadde kvia der i gamle
dagar, 2: hatt kvitter i flygtbare grunder
for å gjøbla euga. Denne kvinga gjekk ut
ar bråk for kving 100 år sidan.

15. Kon dei gjorde for å haeda nøyra berke, vit ein
ikkje no.

16. Veit ikkje.

17. - " -

18. Saufjos på hjul er ikkjend her.

19. Trø er kjend som samansetjingslekk t.d.
i norekro 2: noreaker. Men på Tjåmeland
er eit eugstykke som heiter Trøau. Det har
difor bruley nare kving gjer her.

20. Sehar finst ikkje i bygda.

21. Euga vart stundom gjøbla med oske.

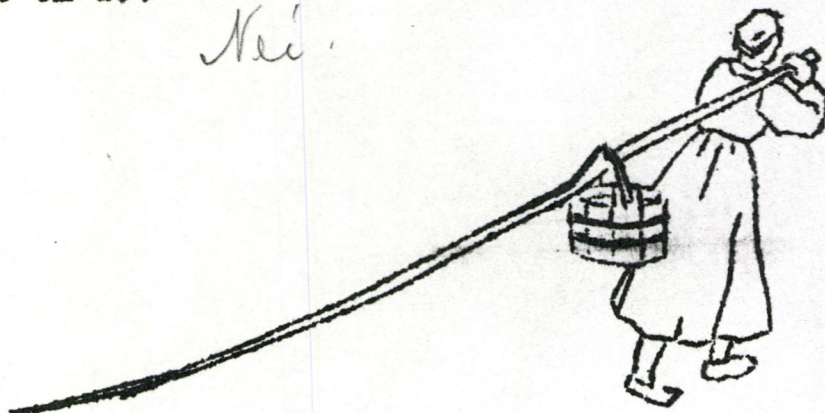
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
ADR. NORSK FOLKEHUSENE.
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen at den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvampla over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?

Nei.

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ?

Nei.

Har ein bruka kumøkk til brensel ?

Nei.

Heral. Kvås

Opplyskning: Anne Thorsdal